

*В. А. Петренко,
к. е. н., доцент, завідувач кафедри економіки, управління та адміністрування,
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID ID: 0000-0002-8792-3769*

DOI: 10.32702/2306-6806.2019.8.51

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

*V. Petrenko,
Ph.D., Associate Professor, Head of the Department of Economics, Management
and Administration of the Melitopol Bohdan Khmelnytsky State Pedagogical University*

LEGAL PRINCIPLES OF STATE REGULATION OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Досліджено ключові нормативи державного регулювання діяльності закладів освіти. Визначено принципи ліцензування освітньої діяльності закладів освіти. Сформовано функції Міністерства освіти та науки України з приводу ліцензування освітньої діяльності на основі аналізу повноважень та їх узагальнення. Побудовано модель державного регулювання освітньої діяльності, яка показує і дозволяє аналізувати зміну статусу закладу освіти за етапами отримання ліцензії, можливі дії щодо ліцензії та умови на яких вона видається. Модель розкриває напрями регулюючого впливу органу ліцензування на процеси та суб'єктів, пов'язаних із отриманням закладами освіти ліцензій на провадження освітньої діяльності. Розглянуто особливості отримання ліцензії закладом освіти, проаналізовано механізми апеляційних звернень, анулювання ліцензії, вказано на їх причини та наслідки для закладу освіти.

The key norms of state regulation of activity of educational institutions are investigated. The principles of licensing of educational activity of educational institutions are defined. A state institution licensing education has been identified. The functions of the Ministry of Education and Science of Ukraine concerning the licensing of educational activities based on the analysis of its powers and their generalization have been formed. Requirements for business entities planning to carry out educational activities have been established. The rules for introducing changes to the license conditions are summarized and the minimum time intervals for preparing educational institutions to fulfill the new conditions are shown. It is determined that under the changes the legislator also understands the changes in the list of documents that the educational institution should submit to the licensing authority regarding the licensing processes and the preparation of new documentation should also be given time. A model of state regulation of educational activity has been constructed, which shows and allows to analyze the change of the status of an educational institution by the stages of obtaining a license, the possible actions for the license and the conditions on which it is issued. The model reveals the directions of the regulatory influence of the licensing authority on the processes and entities associated with obtaining educational licenses for educational activities. The peculiarities of obtaining a license by an educational institution are considered, the mechanisms of appeal appeals are analyzed, licenses are annulled, their causes and consequences

for an educational institution are indicated. The powers of the expert-appellate council on licensing issues in the process of examining complaints during the licensing of educational activities and in case of revocation of a license are analyzed. The influence of the decisions of the board on the decisions of the licensing authority is shown. It is determined that the state regulatory policy in the part of state regulation of the activity of educational institutions is an instrument of achievement of the principles of state policy. The authority of the licensing authority in carrying out routine and unscheduled inspections of fulfillment of licensing conditions by an educational institution is shown. Reasons for unscheduled inspections are given.

Ключові слова: ліцензія, державне регулювання, ліцензійні умови, освітня діяльність, освіта.

Key words: license, state regulation, licensing conditions, educational activity, education.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У умовах реформування галузі освіти, яка втілюється, в першу чергу, в динамічні зміни нормативного поля діяльності підприємств, що пропонують освітній продукт. У стані нестабільної кон'юнктури ринку освітніх послуг, постійного загострення конкуренції між навчальними закладами за абітурієнта, здобувача освіти існує ризик виникнення невідповідності законодавчого поля умовам перетворень, видозміненню системи освіти.

Змінюються умови діяльності закладів освіти як під дією перетворень всередині країни — внутрішніх чинників, так і зовнішніх. Європейські, Азійські заклади вищої освіти вбачають в українських абітурієнтах своїх студентів. Набувають розвитку механізми академічної мобільності, які для здобувача освіти є благом, а для економічної стабільності українських закладів освіти в сучасному стані довіри до якості освіти з боку закордонного студента, створюють низку не розв'язаних проблем.

Загально визнано на рівні політичних декларацій, що в стані сучасної економічної системи вирішальним фактором розвитку стає інтелектуальний капітал, система знань, які є результатом, продуктом діяльності підприємств — закладів освіти. Освіта, насамперед вища, є фундаментом та гарантією прогресу суспільства. Високий рівень освіченості нації сприяє дієвості економічних і соціальних реформ, створює умови для прогресивної індивідуальної активності особистості [10, с. 169]. Вища освіта як феномен соціокультурної реальності має величезні потенційні можливості щодо збереження та нагромадження знань, духовних цінностей і надбань національної культури, вона відіграє провідну роль в ідентифікації суспільства та є рушійною силою економічного розвитку будь-якої держави [12]. В таких умовах зростає роль держави разом з якістю та дієвістю усіх механізмів державного регулювання діяльності закладів освіти, що потребує дослідження та винайдення ефективних моделей економічного розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАΝІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Питання законотворення, визначення ступеню дієвості нормативів, їх впливовість на економічний роз-

виток будь-яких суб'єктів економічної системи є завжди актуальним і, прогнозно, залишатиметься таким постійно. Це спонукає до чисельних досліджень механізмів державного регулювання розвитку різних об'єктів, процесів або економічних систем в цілому, чому присвячено роботи Шестаковської Т.А. [17], Зарецької Л.М. [10], Антонова А.В. [6].

Питанням розвитку механізмів ліцензування, як інструменту державного регулювання системи освіти в різних аспектах присвячували свої роботи Клімова А.В., Бадинської Л.О. [11], Хмелевська О.М. [15], Ревак І.О. [12] та ін.

Окремо Хромець В.А. [16] та Деревянко Б.В. [9] досліджували нормативно-правове регулювання діяльності закладів релігійної освіти. Зокрема Хромець В.А. проведено аналізі процесу формування нормативно-правового забезпечення діяльності закладів вищої духовної освіти в хронологічній рамці 2014—2016 рр. [16, с. 105]. В основі дослідження доведено існуючу в попередні часи певну відстороненість закладів вищої духовної освіти від решти закладів освіти. Проте "нове освітнє законодавство долає розрив між світською та духовною системами вищої освіти, ставиться своєрідна крапка у невідільницькому розумінні світськості" [16, с. 114]. Деревянко Б. В. вбачає еталоном високого рівня розвитку країни діяльність "специфічних суб'єктів — надавачів послуг — релігійних навчальних закладів та установ", які потребують окремого адміністративно-правового регулювання [9, с. 25]. Це регулювання має інструментом ліцензування та надання державної підтримки, фінансування окремим закладам освіти з певною релігією, які виконують державні завдання [9].

Увагу дослідників привертала й досвід інших країн щодо державного впливу на розвиток суб'єктів господарювання. Зокрема Біла І.С., Салатюк Н.М., узагальнюючи досвід державного регулювання підприємництва в країнах ЄС, США і Японії, прийшли висновку, що існуючі відмінності у ролі держави в економіці пов'язані не зі ступенем державного регулювання, а із засобами, які використовуються для його реалізації [7, с. 26].

Хаїдура Г. М., вдавшись до вивчення азійського досвіду державного регулювання дослідницької діяльності закладів вищої освіти, вбачає необхідність державного регулювання через запровадження "обов'язкових процедур оцінювання загальної ефективності кожної новації, що розроблена ВНЗ" [14, с. 142].

Необхідно зазначити, що проблематика державного регулювання досліджується і через аналіз категорійного апарату, що використовується в цій сфері. Цим

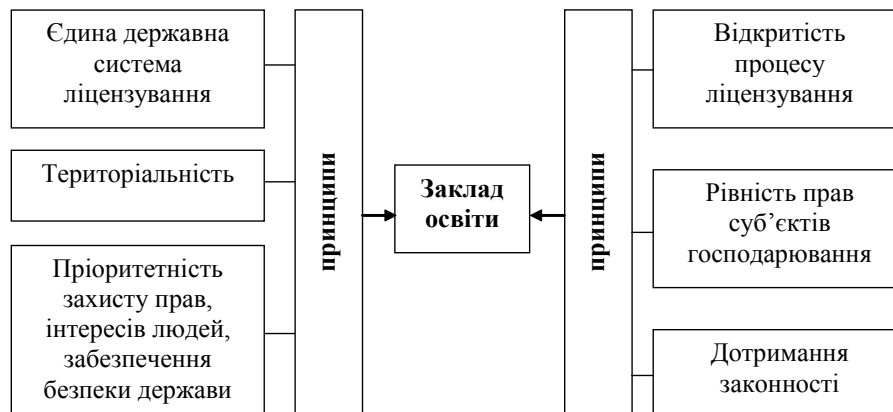

Рис. 1. Принципи ліцензування освітньої діяльності закладів освіти

Джерело: укладено автором на основі [1].

питанням приділяли увагу Стельмашук Ю.І. [13], Бурик З. [8].

Таким чином, проаналізувавши результати наукових досліджень питань державного регулювання галузі освіти, діяльності закладів освіти, ліцензування освітньої діяльності в Україні, необхідно відзначити відсутність актуальних в часі комплексних досліджень механізмів державного регулювання діяльності саме закладів освіти та аналізу нормативних актів, що визначають цілі, умови, вимоги щодо ліцензування освітньої діяльності як інструменту державного регулювання.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз стану розвитку нормативно-го поля державного регулювання діяльності закладів освіти, зокрема правил ліцензування одного з видів господарської діяльності — освіти у відповідності перспективам реформування галузі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНІХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Способом державного регулювання провадження видів господарської діяльності, спрямованим на забезпечення реалізації єдиної державної політики, захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів виступає ліцензування.

Найважливішими причинами, що визначають необхідність державного регулювання освіти є такі: неспроможність надавати освітні послуги в повному обсязі та відповідної якості, невідповідність механізмів державного впливу на галузь освіти інноваційній сутності освітніх процесів і нової ролі галузі освіти в сучасному суспільстві [10, с. 170].

Аналіз законодавчого поля, що регламентує механізм державного регулювання галузі освіти показав, що діяльність закладів освіти, питання ліцензування нормує Закони України "Про ліцензування видів господарської діяльності", він регулює суспільні відносини у сфері ліцензування видів господарської діяльності, визначає виключний перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, встановлює уніфікований порядок їх ліцензування, нагляд і контроль у сфері ліцензування, відповідальність за порушення законодавства у сфері ліцензування видів господарської діяльності [1]. Стаття 7 вказує на перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню і серед них визначено освітню діяльність, яка ліцензується з урахуванням особливостей, визначених спеціальними законами у сфері освіти.

Необхідно зазначити, що окрема стаття Закону містить перелік видів діяльності суб'єктів господарювання до яких не застосовуються норми, визначені в цьому

документі (стаття 2), це фінансова діяльність, регулювання якої здійснює Національний Банк України, виробництво та зберігання тютюну, спирту та палива нормується окремим законом і діяльність у сфері телебачення і радіомовлення також регламентується спеціальним законом.

Таким чином, визначено, що дія Закону без жодних виключень поширюється на освітню діяльність, про що вказано в окремій статті і ця ж норма вказує на існування спеціальних законів у сфері освіти. Аналіз змісту Закону України "Про ліцензування видів господарської діяльності" показав, що отримання господарюючим суб'єктом ліцензії фактично являє собою внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб — закладів освіти запису про право провадження суб'єктом господарювання визначеного ним виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню. Безпосередньо ліцензування здійснює орган ліцензування — орган виконавчої влади, визначений Кабінетом Міністрів України, або уповноважений законом державний колегіальний орган.

Аналіз правил застосування інструменту державного регулювання — ліцензування не може розкрити всі можливості держави щодо регулювання розвитку системи освіти. Державний вплив — це система, яка складається із певних елементів, єдність та взаємодія яких, за висновками Білої І.С., визначають її ефективність та функціональність [7, с. 26]. Проте це один з дієвих механізмів впорядкування суспільно важливих напрямів ведення господарської діяльності.

Заклад освіти для провадження своєї діяльності повинен відповідати набору вимог, які в сукупності мають забезпечити той рівень освіти, який визначено на державному рівні необхідним. Шестаковська Т.А. визначає роль держави в регулюванні розвитку системи освіти саме в необхідності визначення результатів освіти, яких суспільство та держава бажали б і могли б досягти [17, с. 33]. Встановлено вимоги щодо господарюючих суб'єктів, що планують здійснювати освітню діяльність та визначено принципи формування таких вимог (рис. 1).

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України, яким затверджено положення про Міністерство освіти і науки України спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування в галузі освіти є Міністерство освіти і науки України (МОН) [2]. Саме міністерство розробляє основні напрями розвитку сфери ліцензування та вносить на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції щодо її вдосконалення, узагальнює практику застосування нормативно-правових актів з питань ліцензування, погоджує проекти нормативно-правових актів у сфері ліцензування, здійснює методичне керівництво, інформаційне забезпечення, здійснює нагляд [1].

Рис. 2. Функції та повноваження МОН щодо ліцензування освітньої діяльності

Джерело: визначено автором.

Основним вектором діяльності МОН є реалізація концепції побудови незалежної демократичної держави, яка заснована на державних пріоритетах, до основних Зарецька Л. М. відносить: доступ до освітньої та професійної підготовки всіх, хто має необхідні здібності, мотивацію та відповідну підготовку; використання освіти та професійної підготовки для захисту соціальних інтересів суспільства; зменшення монопольних прав держави в освітній сфері за рахунок створення на рівноправній основі недержавних навчальних закладів [10, с. 171].

Визначено, що МОН, керуючись державними пріоритетами для цілей ліцензування має низку повноважень, які дають можливість сформувати функції МОН щодо ліцензування освітньої діяльності (рис. 2).

Аналіз нормативного поля діяльності закладів освіти показав, що до завдань МОН віднесено [1] утворення Експертно-апеляційної ради з питань ліцензування. Така рада є постійно діючим колегіальним органом при спеціально уповноваженому органі з питань ліцензування (в галузі освіти — МОН). Для цілей діяльності Експертно-апеляційної ради МОН може залучати на громадських засадах державних службовців, науковців та інших фахівців для одержання консультацій та проведення експертизи документів у сфері ліцензування, а також запитувати і отримувати інформацію, документи чи матеріали від суб'єктів господарювання.

До обов'язків Експертно-апеляційної ради з питань ліцензування віднесено розгляд апеляцій та інших скарг здобувачів ліцензії, ліцензіатів на дії органу ліцензування або інших заявників щодо порушення законодавства у сфері ліцензування; розгляд звернень МОН щодо проведення позапланових перевірок додержання ліцензіатами вимог ліцензійних умов.

Експертно-апеляційну раду з питань ліцензування наділено низкою прав, які дають можливість чле-

нам ради розглядати пропозиції щодо запровадження ліцензування, запитувати у закладу освіти необхідні матеріали для розгляду питань ліцензування. Крім цього, рада може розробляти рекомендації стосовно вдосконалення державної політики у сфері ліцензування, проводити експертизу проектів нормативно-правових актів або пропозицій у сфері ліцензування [1].

Закон [1] визначає права керівника ради і вказує на механізм формування персонального складу ради, встановлює форму роботи і мінімальну частоту проведення зборів. Деталізовано часові періоди подання апеляційних скарг на розгляд ради, проте, визначено, що Рішення Експертно-апеляційної ради з питань ліцензування щодо розгляду апеляцій або інших скарг здобувачів ліцензії є обов'язковими для розгляду спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування і є підставою для видання спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування розпорядження про задоволення апеляції або про відхилення апеляції, про розгляд скарг. Таким чином, визначено, що рішення ради не носить прямої розпорядчої дії, яка б могла розв'язати питання, порушене в апеляційній скарзі. Рішення ради лише зобов'язує спеціально уповноважений орган з питань ліцензування, яким у галузі освіти є МОН, розглянути скаргу.

Встановлено, що запровадження, скасування, зміна назви виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, ліцензійні умови провадження нового виду господарської діяльності або нової частини виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, набувають чинності у строк, необхідний для приведення суб'єктом господарювання своєї діяльності у відповідність із вимогами ліцензійних умов, але не менш як через два місяці з дня їх прийняття.

Ліцензійні умови закладам освіти та зміни до них розробляються МОН та затверджуються Кабінетом

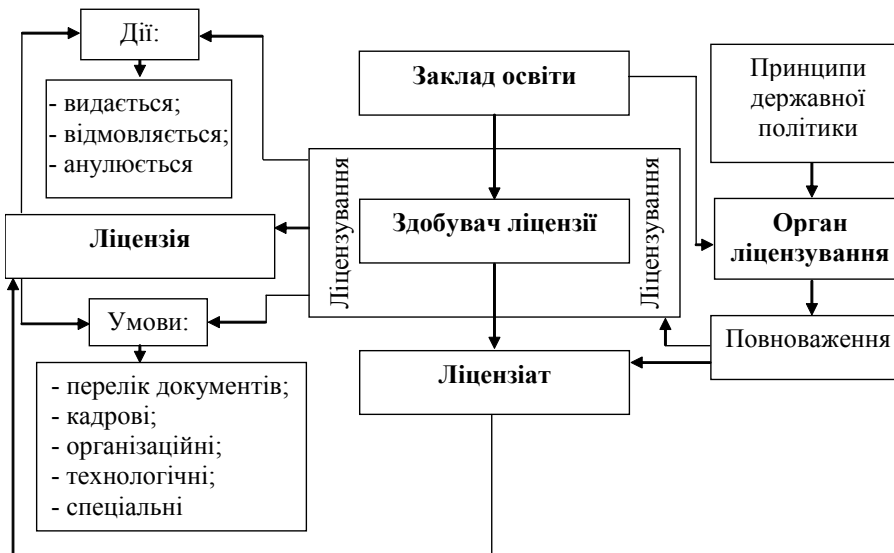

Рис. 3. Модель державного регулювання освітньої діяльності

Міністрів України. До найважливіших особливостей, які стосуються процесу запровадження змін віднесено вимогу Закону (стаття 9) [1], яка дає можливість закладам освіти підготуватися до нововведень. У разі внесення змін до чинних ліцензійних умов, які потребуватимуть проведення закладами освіти підготовчої роботи, такі ліцензійні умови або їх окремі положення повинні набувати чинності через певний строк з дня їх опублікування, достатній для проведення таких підготовчих робіт, що не може бути меншим, ніж два місяці. Визначено, що під змінами законодавець розуміє і зміни у переліку документів, який повинен подавати заклад освіти до МОН стосовно процесів ліцензування і на підготовку нової документації також повинен надаватися час не менший ніж два місяці.

Перелік підтвердних документів встановлюється ліцензійними умовами і є виключним, тобто посадовим особам МОН забороняється вимагати від закладу освіти — здобувача ліцензії документи, що підтверджують або спростовують інформацію про нього, які видаються іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування або їх посадовими особами (виписки, витяги, довідки, листи) (стаття 11) [1].

За результатами аналізу норм Закону [1] сформовано модель державного регулювання освітньої діяльності (рис. 3). Модель показує динаміку зміни статусу закладу освіти в процесі виконання умов ліцензування та отримання ліцензії, можливі дії щодо ліцензії та умови на яких вона може бути отримана. Крім цього, модель наочно демонструє напрями регулюючого впливу МОН на процеси та суб'єктів, пов'язаних із отриманням закладами освіти ліцензій на провадження освітньої діяльності.

Аналіз змісту нормативного поля розвитку галузі освіти, діяльності закладів освіти узагальнений на рис. 3 у формі моделі показав, що після ухвалення управлінського рішення керівним складом закладу освіти про запровадження освітньої діяльності та звернення до МОН із відповідною заявою про ліцензування такої діяльності заклад освіти набуває статусу здобувача ліцензії, а період провадження всіх процедур із розглядом питань, проведенням перевірок, експертиз щодо розгляду заяви і супровідних документів, перелік яких визначають ліцензійні умови, має назву ліцензування. Таким чином, встановлено, що здобувач ліцензії на провадження освітньої діяльності — це заклад освіти, підприємство, установа та організація, які планують надавати послуги у сфері освіти або проводити іншу діяльність, пов'язану з наданням таких послуг, неза-

лежно від їх підпорядкування і форми власності, які подали до органу ліцензування заяву про отримання ліцензії разом із підтвердними документами згідно з вимогами ліцензійних умов. Під ліцензійними умовами щодо освітньої діяльності розуміється нормативно-правовий акт Кабінету Міністрів України, положення якого встановлюють вичерпний перелік вимог, обов'язкових для виконання закладом освіти, та вичерпний перелік документів, що додаються до заяви про отримання ліцензії. Таким документом у галузі освіти встановлено Ліцензійні умови впровадження освітньої діяльності [4].

Отримавши ліцензію, заклад освіти в зв'язку із процедурою ліцензування отримує назву ліцензіат — це суб'єкт господарювання — заклад освіти, який має ліцензію на провадження освітньої діяльності. Під ліцензією на провадження освітньої діяльності розуміється запис у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб про рішення МОН щодо надання закладу освіти дозволу на провадження освітньої діяльності, що підлягає ліцензуванню, як засобу державного регулювання провадження господарської діяльності, спрямованому на забезпечення реалізації єдиної державної політики у галузі освіти, захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів.

Орган ліцензування — МОН при розгляді справи та ухваленні рішення щодо видачі ліцензії закладу освіти керується принципами державної політики (рис. 3), які наведено в статті 3 Закону [1]. Визначено, що під державною політикою у сфері господарської діяльності розуміють напрям державної політики, спрямований на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно нецільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарської діяльності, що здійснюється в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені Конституцією та законами України [3]. Таким чином, визначено, що державна регуляторна політика в частині державного регулювання діяльності закладів освіти виступає інструментом досягнення принципів державної політики.

У загальному розумінні безвідносно до конкретизації галузі, виду діяльності, що підлягає державному регулюванню принципи державної регуляторної політи-

ки Законом України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" зведено до таких: доцільність, адекватність, ефективність, збалансованість, передбачуваність, прозорість та врахування громадської думки (стаття 4) [3]. Вони набувають розширеного тлумачення в сфері ліцензування і ґрунтуються на загальних принципах, до яких віднесено принципи: єдиної державної системи ліцензування; територіальності; дотримання законності; пріоритетності захисту прав, законних інтересів, життя і здоров'я людини, навколишнього природного середовища, захисту обмежених ресурсів держави та забезпечення безпеки держави; рівності прав суб'єктів господарювання; відкритість процесу ліцензування (стаття 3) [1]. Принципи державної політики у сфері ліцензування поширюються на порядок ліцензування, як інструменту економічного впливу на всі види господарської діяльності, в тому числі і освітню діяльність. Державну підтримку діяльності в галузі освіти, що не відповідає наведеним принципам заборонено.

Одним з результатів ліцензування є відмова у видачі ліцензії здобувачу. МОН після встановлення відсутності підстав для залишення заяви про отримання ліцензії без розгляду розглядає її та підтвердні документи з метою встановлення відсутності або наявності підстав для відмови у видачі ліцензії шляхом аналізу підтвердних документів та одержання інформації з державних паперових та електронних інформаційних ресурсів. У разі встановлення наявності підстав для відмови у видачі ліцензії орган ліцензування приймає обґрунтоване рішення про відмову у видачі ліцензії (рис. 3). Серед підстав, які можуть слугувати причиною відмови у отриманні ліцензії встановлено невідповідність здобувача ліцензії ліцензійним умовам, встановленим для провадження освітньої діяльності або виявлення недостовірності даних у підтвердних документах, поданих закладом освіти.

Під недостовірними даними законодавець розуміє зафіксовану у документах інформацію, наявність якої є обов'язковою, відповідно до ліцензійних умов провадження освітньої діяльності, яка не збігається з даними, встановленими на момент подання документів здобувачем ліцензії чи ліцензіатом. Практично можливість визначити розбіжності в даних утворюється під час роботи експертів у закладі освіти, персональний склад яких та строки роботи визначаються окремим наказом МОН та на етапі попередньої перевірки ліцензійної справи інспектором МОН. Необхідно зазначити, що в практиці діяльності МОН не використовується механізм роботи експертів в закладі освіти під час ліцензування, він запускається на етапі акредитації спеціальності, програми або закладу освіти.

Встановлено, що відмова у видачі ліцензії на провадження освітньої діяльності супроводжується наведенням переліку та опису підстав, обґрунтувань, що послугували такому ухваленню рішення. Крім цього, відмова містить пропозиції щодо усунення відповідних недоліків, які мають бути викладені в однозначній, зрозумілій та достатній для виконання закладом освіти формі (стаття 13) [1].

Аналіз нормативного поля ліцензування освітньої діяльності показав, що відмова у видачі ліцензії з визначених причин дозволяє закладу освіти, усунувши їх, звернутися повторно до МОН із заявою про видачу ліцензій. В залежності від причин, які слугували відмові у ліцензії при першому зверненні, повторне звернення закладу освіти можливе або зразу після усунення невідповідностей ліцензійним умовам або через тримісячний строк в разі виявлення розбіжностей у поданих закладом освіти документах до МОН і фактичним станом.

Ліцензія закладу освіти може бути анульована, що означає заборону здійснювати освітню діяльність. Стаття 16 Закону [1] визначає низку підстав позбавлення

ліцензіату ліцензії. До узагальнених причин анулювання ліцензії віднесено: власне бажання закладу освіти, рішення МОН, припинення діяльності закладу освіти. Визначено, що рішенням МОН щодо анулювання ліцензії на провадження освітньої діяльності передає одна з наступних основних причин: невиконання розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов; повторне порушення ліцензіатом ліцензійних умов; виявлення недостовірності даних у документах, поданих суб'єктом господарювання разом із заявою про отримання ліцензії; відмова ліцензіата у проведенні перевірки органом ліцензування; документальне підтвердження встановлення факту контролю (вирішального впливу) за діяльністю ліцензіата осіб інших держав, що здійснюють збройну агресію проти України.

Ліцензіат може звернутися до Експертно-апеляційної ради у визначений час із апеляцією, що призупиняє ануляцію ліцензії до рішення ради. Рада ухвалює рішення, яке МОН може задовольнити або відхилити. Ухвалення рішення про відхилення апеляції або анулювання ліцензії з причин повторного порушення ліцензійних умов, невиконання розпоряджень щодо усунення порушень цих умов позбавляє заклад освіти ліцензії і не дає можливість її отримати повторно протягом року із часу ухвалення рішення про анулювання ліцензії.

Закон [1] визначає, що строк діяльності ліцензії не обмежений (стаття 13) проте за виконанням ліцензійних умов ліцензіатом здійснюється контроль, який відбувається у формі планових та позапланових перевірок (стаття 18), проведення яких визначено у Порядку проведення спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування планових та позапланових перевірок додержання органами ліцензування вимог законодавства у сфері ліцензування [5]. Встановлено, що планова перевірка проводиться не частіше одного разу на рік, а позапланова має причинами недодержання вимог ліцензійних умов ліцензіатом.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Встановлено, що дія Закону України "Про ліцензування видів господарської діяльності" без жодних виключень поширюється на освітню діяльність. Основним інструментом державного регулювання освітньої діяльності, спрямованим на забезпечення реалізації єдиної державної політики, захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів визначено ліцензування.

Встановлено вимоги щодо господарюючих суб'єктів, що планують здійснювати освітню діяльність, визначено принципи формування таких вимог, визначено функції МОН щодо ліцензування освітньої діяльності.

Сформовано модель державного регулювання освітньої діяльності, яка показує динаміку зміни статусу закладу освіти в процесі виконання умов ліцензування та отримання ліцензії, можливі дії щодо ліцензії та умови на яких вона може бути отримана. Крім цього, модель наочно демонструє напрями регулюючого впливу МОН на процеси та суб'єктів, пов'язаних із отриманням закладами освіти ліцензій на провадження освітньої діяльності.

Потребують подальшого дослідження стратегічні напрями розвитку галузі освіти, зафіксовані у концепції та стратегії розвитку освіти в Україні в порівнянні з їх реалізацією в умовах ліцензування освітньої діяльності та практичною ефективністю.

Література:

1. Закон України Про ліцензування видів господарської діяльності: за станом на 01.08.2019 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19>

2. Про Міністерство освіти і науки України: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 630// Урядовий кур'єр. — 2014. — 31 грудня. — № 225.

3. Закон України Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: за станом на 01.08.2019 [Електронний ресурс]/ Верховна Рада України. — Режим доступу: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15)

4. Ліцензійні умови впровадження освітньої діяльності: станом на 10 травня 2018 року [Електронний ресурс]/ Верховна Рада України. — Режим доступу: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-p](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-p)

5. Про затвердження Порядку проведення спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування планових та позапланових перевірок додержання органами ліцензування вимог законодавства у сфері ліцензування: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 182// Урядовий кур'єр. — 2016. — 20 квітня. — № 75.

6. Антонов А.В. Державне регулювання процесу активізації академічної мобільності / А.В. Антонов // Вісник національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. — 2015. — Вип. 2. — С. 50—60.

7. Біла І.С. Світовий досвід державного регулювання підприємництва / І.С. Біла, Н.М. Салатюк // Проблеми економіки. — 2014. — № 1. — С. 26—30.

8. Бурик З. Трактатування сутності понять: сталий розвиток, державне управління, державне регулювання, державне регулювання сталого розвитку / З. Бурик // Теоретичні та прикладні питання державотворення. — 2017. — Вип. 21. — С. 10—19.

9. Дерев'янюк Б.В. Питання правового регулювання діяльності закладів релігійної освіти у європейських державах / Б.В. Дерев'янюк // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2012. — № 11. — С. 24—30.

10. Зарецька Л.М. Державне регулювання сфери вищої освіти / Л.М. Зарецька, О.А. Кулініч // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. — 2015. — Вип. 2. — С. 168—179.

11. Клімова А.В. Ліцензування як інструмент державного регулювання підготовки іноземців у закладах вищої освіти України / А.В. Клімова, Л.О. Бадінський // Вісник національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки. — 2017. — Вип. 3. — С. 38—46.

12. Ревак І.О. Вища освіта в структурі інтелектуального потенціалу України: стан і перспективи розвитку / І.О. Ревак // Проблеми економіки. — 2014. — № 4. — С. 133—140.

13. Стельмашук Ю.І. Державне регулювання розвитку соціально-гуманітарної сфери: термінологічний інструментарій / Ю.І. Стельмашук // Інвестиції: практика та досвід. — 2016. — № 20. — С. 93—97.

14. Хаїдура Г.М. Перспективи використання азіяського досвіду державного регулювання дослідницької діяльності закладів вищої освіти в Україні / Г.М. Хаїдура // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. — 2017. — Вип. 12 (2). — С. 139—144.

15. Хмелевська О.М. Основні трансформаційні зрушення у системі вищої освіти в Україні / О.М. Хмелевська // Демографія та соціальна економіка. — 2014. — № 2. — С. 21—33.

16. Хромець В.Л. Нормативно-правове регулювання діяльності закладів вищої духовної освіти в умовах нового освітнього законодавства України / В.Л. Хромець // Освітній дискус. Гуманітарні науки. — 2018. — Вип. 6. — С. 104—116.

17. Шестаковська Т.Л. Державне регулювання системи освіти в умовах ринкової економіки / Т.Л. Шестаковська, Н.І. Холявко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. — 2016. — Вип. 16 (3). — С. 32—35.

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "On licensing of types of economic activity", available at: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19) (Accessed 01 August 2019).

2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "About the Ministry of Education and Science of Ukraine"", Uriadovyy kur'ier, vol. 2225.

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2016), The Law of Ukraine "On the principles of state regulatory policy in the sphere of economic activity", available at: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15) (Accessed 01 August 2019).

4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Licensing conditions for the implementation of educational activities"", available at: <http://zakon.rada.gov.ua> (Accessed 10 May 2018).

5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Procedure for Conducting the Requirements of the Legislation in the Sphere of Licensing by the Specially Authorized Body for Licensing of Planned and Unscheduled Inspections"", Uriadovyy kur'ier, vol. 75.

6. Antonov, A. V. (2015), "State regulation of the process of activation of academic mobility", Visnyk natsional'noho universytetu tsivil'noho zakhystu Ukrainy. Serii: Derzhavne upravlinnia, vol. 2, pp. 50—60.

7. Bila, I. S. and Salatiuk, N. M. (2014), "World experience of state regulation of entrepreneurship", Problemy ekonomiky, vol. 1, pp. 26—30.

8. Buryk, Z. (2017), "Interpretation of the concepts: sustainable development, public administration, state regulation, state regulation of sustainable development", Teoretychni ta prykladni pytannia derzhavotvorennia, vol. 21, pp. 10—19.

9. Dereviianko, B. V. (2012), "Issues of Legal Regulation of Religious Education Institutions in European Countries", Biuleten' Ministerstva iustytzii Ukrainy, vol. 11, pp. 24—30.

10. Zarets'ka, L. M. (2015), "State regulation of higher education", Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh, vol. 2, pp. 168—179.

11. Klimova, A. V. (2017), "Licensing as a tool for state regulation of training of foreigners in higher education institutions of Ukraine", Visnyk natsional'noho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia. Ekonomichni nauky, vol. 3, pp. 38—46.

12. Revak, I. O. (2014), "Higher education in the structure of the intellectual potential of Ukraine: the state and prospects of development", Problemy ekonomiky, vol. 4, pp. 133—140.

13. Stel'maschuk, Yu. I. (2016), "State regulation of social and humanitarian sphere development: terminological toolkit", Investytzii: praktyka ta dosvid, vol. 20, pp. 93—97.

14. Khaidura, G. M. (2017), "Perspectives on the use of Asian experience in government regulation of higher education institutions in Ukraine", Naukovyy visnyk Uzhhoro'dskoho natsional'noho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo, vol. 12 (2), pp. 139—144.

15. Khmelevs'ka, O. M. (2014), "Major Transformational Shifts in Higher Education in Ukraine", Demohrafiia ta sotsial'na ekonomika, vol. 2, pp. 21—33.

16. Khromets', V. L. (2018), "Legal regulation of higher spiritual education institutions in the context of the new educational legislation of Ukraine", Osvitnij diskus. Humanitarni nauky, vol. 6, pp. 104—116.

17. Shestakovs'ka, T. L. and Kholiavko N. I. (2016), "State regulation of the education system in a market economy", Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky, vol. 16 (3), pp. 32—35.

Стаття надійшла до редакції 01.08.2019 р.